

**Etykieta zawodowa
i protokół dyplomatyczny**

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3717

Andrzej Szteliga

**Etykieta zawodowa
i protokół dyplomatyczny**

Recenzent

Edward Molendowski

Spis treści

Przedmowa	9
1. Aspekty etyczne w działalności zawodowej	13
1.1. Zasady etyczne	15
1.2. Kultura osobista	17
2. Powitania i pożegnania	19
2.1. Formy powitań i pożegnań	19
2.2. Zasady kolejności powitań i pożegnań	22
3. Prezentacja i nawiązanie kontaktu	23
3.1. Przedstawianie: kto kogo komu	23
3.2. Formy „pan”/„pani” i „ty”	25
4. Wizytówki w kontaktach służbowych i prywatnych	27
4.1. Treść i grafika wizytówek (wzory)	28
4.2. Zastosowanie i wymiana wizytówek	32
5. Rozmowa bezpośrednia i komunikacja niewerbalna	35
5.1. Elementy składowe rozmowy	36
5.2. Zasady konwersacji	37
5.3. Wygłaszanie przemówień	38
5.4. Niewerbalne formy komunikacji	40
6. Rozmowy telefoniczne	42
6.1. Telefon stacjonarny i komórkowy	42
6.2. Zasady połączeń i styl rozmów telefonicznych	43
6.3. Automatyczna sekretarka	47
7. Tradycyjna korespondencja	48
7.1. Korespondencja dyplomatyczna, oficjalna i prywatna	48
7.2. Zwroty grzecznościowe w korespondencji	63
7.3. Życzenia, gratulacje, kondolencje, podziękowania	65
7.4. Specjalne karty korespondencyjne	65
7.5. Adresowanie i przesyłka listów	69
8. Komunikacja elektroniczna	73
8.1. Poczta elektroniczna	73
8.2. Zastosowanie internetu	75

9. Precedencja zawodowa i towarzyska	77
9.1. Precedencja rządowa	77
9.2. Precedencja samorządowa	80
9.3. Precedencja dyplomatyczna	82
9.4. Precedencja w wojsku	84
9.5. Precedencja w Kościele katolickim	86
9.6. Precedencja służbowa i towarzyska	88
10. Tytułatura w korespondencji i w rozmowie	90
10.1. Tytułatura w administracji rządowej	91
10.2. Tytułatura w administracji samorządowej	93
10.3. Tytułatura w korpusie dyplomatycznym	94
10.4. Tytułatura w wojsku	95
10.5. Tytułatura w hierarchii kościelnej	96
10.6. Tytułatura w środowisku nauki	97
10.7. Tytułatura w środowisku biznesu	98
10.8. Tytułatura w kręgach wolnych zawodów	99
10.9. Tytułatura w kręgach arystokracji	100
11. Zaproszenia	102
11.1. Forma, treść i wymogi zaproszenia (wzory)	102
11.2. Wysyłka zaproszeń oraz potwierdzanie uczestnictwa	108
12. Wizyty i kontakty zagraniczne	111
12.1. Wizyta i rewizyta	111
12.2. Inne wydarzenia międzynarodowe	117
12.3. Umowa o współpracy	124
12.4. Udział w programie towarzyszącym wizytom zagranicznym	128
12.5. Etyka i obyczaje w kontaktach z partnerami zagranicznymi	132
12.6. Upominki i kwiaty	135
13. Ceremoniał dyplomatyczny	138
13.1. Ceremonie państwowe i uroczystości publiczne	138
13.2. Umiejscowienie oficjeli i kolejność wystąpień	139
13.3. Symbole państwowe	141
13.4. Ordery i odznaczenia	147
14. Organizacja i zadania służby zagranicznej	162
14.1. Zadania Protokołu Dyplomatycznego	163
14.2. Kodyfikacja prawa dyplomatycznego i konsularnego	165
14.2.1. Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych	166
14.2.2. Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych	174
14.2.3. Ustawa o służbie zagranicznej	189
14.3. Struktura organizacyjna polskiej służby zagranicznej	194
14.4. Układ bilateralny i multilateralny	197
14.5. Dyplomacja publiczna	203
14.6. System instytucjonalny Unii Europejskiej	205
15. Rodzaje spotkań i przyjęć	208
15.1. Charakter spotkań przy stole	209
15.2. Przyjęcia stojące i zasiadane	211

15.3. Części składowe organizowanych przyjęć	218
15.4. Obowiązki gospodarza oraz gości	224
16. Rozsadzanie gości przy stole	226
16.1. Rodzaje i układ stołów (angielski i francuski)	226
16.2. Zasady rozsadzania gości a konfiguracje stołów	228
17. Aranżacja stołu	240
17.1. Nakrycie stołu – zastawa	240
17.2. Elementy dekoracyjne	246
18. Obowiązująca etykieta podczas jedzenia i picia	248
18.1. Rytuał kulinarny	249
18.2. Reguły używania sztućców	254
18.3. Rozmowy towarzyskie i toasty	255
19. Tańce	261
19.1. Rodzaje tańców	261
19.2. Formuła tańca towarzyskiego	263
20. Klasyka elegancji a moda	266
20.1. Kanony elegancji męskiej	268
20.2. Kanony elegancji damskiej	273
20.3. Wskazania elegancji i mody: haute couture i prêt-à-porter	278
21. Rodzaje ubiorów i strojów męskich i damskich na różne okazje	280
21.1. Charakterystyka właściwego ubioru i wymogi dress code'u	281
21.2. Ubiory nieformalne (wyjściowe i spacerowe)	283
21.3. Strój koktajlowy	290
21.4. Stroje formalne (wizytowe, wieczorowe, ceremonialne)	291
22. Inne elementy etykiety ubioru	298
22.1. Symbolika i znaczenie kolorów	298
22.2. Nieodzowna bielizna	301
22.3. Znaczenie biżuterii	303
22.4. Rola kosmetyków	305
23. Samochód i zasady jego wykorzystywania	308
23.1. Rodzaje samochodów osobowych	308
23.2. Właściwy samochód do celów służbowych – kryteria wyboru	311
23.3. Obowiązki kierowcy i zachowanie pasażerów	313
23.4. Technika wsiadania do i wysiadania z auta	316
23.5. Hierarchia miejsc w samochodzie	317
24. Zachowania niewłaściwe (faux pas)	324
Bibliografia	331
Summary	337
Résumé	338

Przedmowa

Zamierzeniem moim jako autora była edycja książki o charakterze podręcznika akademickiego, która dość szczegółowo, ale w sposób przystępny, przedstawi podstawowe kwestie w trójwymiarze: savoir-vivre – etykieta zawodowa i towarzyska – protokół dyplomatyczny. Inspiracją do jej napisania stała się działalność Akademii Dyplomacji przy Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, gdzie wykładam kierunkowy przedmiot, a mianowicie: protokół dyplomatyczny i etykieta. Potrzeba posiadania własnego podręcznika przez studentów i słuchaczy tegoż studium to niewątpliwie główny cel opracowania. Sporą grupę zainteresowanych tą pozycją powinni stanowić również studenci i absolwenci takich kierunków jak: stosunki międzynarodowe, nauki społeczne, nauki ekonomiczne itp., nie tylko ci, których ambicją zawodową jest służba dyplomatyczno-konsularna. Ponadto, z uwagi na poradnikowy charakter publikacji, do kręgu interesantów powinni należeć politycy, urzędnicy, samorządowcy, menedżerowie reprezentujący firmy, instytucje i różne organizacje. Wyrażam więc przekonanie, że książka ta stanowić będzie wartościową i przydatną pozycję w domowej bibliotece większości z nich.

Uzasadnieniem do podjęcia tegoż tematu jest z pewnością moja wiedza, bazująca na wieloletnim doświadczeniu w relacjach międzynarodowych (w tym dyplomatycznych) oraz w administracji rządowej i samorządowej, jak i uzyskane swego czasu specjalistyczne wykształcenie. „Wiedzy nigdy nie za wiele” – to oczywisty truizm, ale nabiera on szczególnego znaczenia, gdy chodzi o materię tak delikatną jak dobre maniery czy postawy etyczne, zaś reguły zachowań dyplomatycznych stanowią swoistą kompilację tradycji historycznych i współczesnych

dobrych praktyk, bazujących na normatywach prawnych i zwyczajowych, a stosowanych przede wszystkim w relacjach międzynarodowych i między państwowych.

Zasadniczo krąg rozważań zawartych w niniejszej publikacji obejmuje europejską i chrześcijańską strefę kulturową, choć niewątpliwie są również odniesienia do innych kręgów obyczajowych, religijnych i kulturowych.

Kierując się względami praktycznego poradnictwa – biorąc pod uwagę fakt sporej mobilności naszych polityków, dyplomatów, samorządowców, urzędników i biznesmenów oraz studentów na forum międzynarodowym – starałem się każdorazowo podać podstawowe określenia w języku angielskim i francuskim.

Z uwagi na poradnikowy, a nie naukowy, charakter pracy zrezygnowałem z zamieszczania na poszczególnych stronach publikacji przypisów i odniesień do literatury bądź innych źródeł, natomiast na końcu przedstawiłem bibliografię wykorzystaną przy pisaniu niniejszej książki. Z rodzimych autorów na szczególną uwagę zasługują specjaliści od problematyki dyplomatycznej (protokolarnej i ceremonialnej) jak: Tomasz Orłowski, Edward Pietkiewicz, Julian Sutor, Janusz Sibora, oraz znawcy zagadnień etykietałnych jak: Stanisław Krajski, Tadeusz Rojek, Irena Kamińska-Radomska. Ponadto część tematów zaczerpnąłem z książki pt. *Etykieta menedżera*, której jestem współautorem (z Tomaszem Orłowskim), wydanej w 2012 r. Z literatury zagranicznej większość pozycji stanowią źródła francuskie, a najwięcej te, które odnoszą się do *savoir-vivre'u* oraz kwestii protokolarnych, wszak to głównie we Francji od połowy XVII w. opracowywano i doskonalono zasady *savoir-vivre'u* i etykiety dworskiej.

Struktura pracy została skonstruowana tak, aby najpierw zaprezentować klasyczne zasady *savoir-vivre'u*, a więc zagadnienia powitań i pożegnań, poznawania się i nawiązywania kontaktów, prowadzenia rozmów oraz kunsztu korespondencji, precedencji zawodowej i towarzyskiej oraz stosowanej tytułatury. Kolejne bloki tematyczne związane są z kwestiami protokołu dyplomatycznego, a więc charakterystyką zasad obowiązujących w kontaktach zagranicznych (nie tylko dyplomatyczno-konsularnych), organizacją wizyt i spotkań, udziałem w programach oficjalnych i towarzyszących, ceremoniałem dyplomatycznym, organizacją i działaniem służby zagranicznej (zagadnienia formalno-prawne i strukturalne). W następnej kolejności umiejscowione zostały pozostałe

kwestie etykietałne, niezwykle waźne, jak: organizacja r33znego rodzaju przyj33ć, zasady rozsadzania gości przy stole, stosowanie określonych ubior33w i stroj33w na zr33żnicowane okazje oraz wykorzystanie samochodu do cel33w słuźbowych i prywatnych. Merytoryczna cz33ść pracy kończy si33 prezentacj33 typowych niewłaściwych zachowań i gaf oraz porad dotycz33cych ich unikania.

Finalnie składam szczeg33łne podzi33kowania Panu ambasadorowi Tomaszowi Orłowskiemu – za pomoc w omawianiu klasycznych zasad savoir-vivre’u i reguł protokołu dyplomatycznego (łącznie z wykorzystaniem opracowań tematycznych jego autorstwa), małźonce Janinie Ciszewskiej-Sztelidze – za konsultacje dotycz33ce organizacji przyj33ć i kwestii kulinarnych, Panu prof. Edwardowi Molendowskiemu z Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie – za recenzj33 umożliwiając33 edycj33 niniejszej ksi33żki w określonym ksztalcie. Chciałbym r33wnieź wspomnieć i uhonorować Pana ambasadora Edwarda Pietkiewicza (nieyj33cego juź) oraz Pana ambasadora Juliana Sutora – moich mentor33w z okresu przed rozpocz33ciem „przygody dyplomatycznej”. Korzystaj33c z okazji, wyrażam uznanie, gł33boki szacunek i składam podzi33kowanie dla Pana prof. Andrzeja Kowalczyka i Pana prof. Ryszarda Kozi33łka – byłego i obecnego – Rektora Uniwersytetu Śl33skiego w Katowicach, a takźe Pani dr Renaty Jankowskiej, prof. UŚ – Dyrektor Akademii Dyplomacji UŚ. Ponadto wyrazy wdzi33czności kieruj33 do fotografik33w – Pani Marty Kohler (Paryź) i Pana Łukasza Kobusa (Bruksela) – oraz grafika Pana Wojciecha Pał33gi (Paryź) – za udost33pnienie zdj33ć i wykonanie rysunk33w. Wi33kszość pozostałych obraz33w pochodzi z mojej prywatnej kolekcji.

Życz33 miłej lektury

Andrzej Szteliga

Katowice – grudzień 2020

Professional etiquette. Diplomatic Protocol - Andrzej Szteliga

Summary

Good manners and ethical conduct are extremely important in interpersonal relationships in general, but they gain special significance in international and interstate relations at various levels. An example, especially on the professional level, can be diplomatic behaviour, which constitutes a specific compilation of historical traditions and contemporary good practices, based on legal and customary norms.

The book *Professional Etiquette & Diplomatic Protocol* by Andrzej Szteliga in an accessible way presents and discusses classical principles of savoir-vivre, professional and social etiquette as well as basic issues of diplomatic protocol and foreign service. Therefore, many of its pages contain such terms as ethics, professional etiquette, savoir-vivre, diplomatic protocol, foreign service - explained theoretically and discussed in practice. The book, due to its character as an academic textbook, has a unique cognitive and educational value, not only for students, but also for politicians (especially young), local government officials and managers. The text of the publication is enriched by numerous photographs and situational drawings.

The work presents in detail the classic principles of savoir-vivre, i.e. issues related to greetings and farewells, getting to know one another and establishing contacts and the role of business cards in this process, conducting private talks and official speeches, the mastery of diplomatic, official and private correspondence, precedence (seniority) in professional and social relations, and traditional forms of address in various environments.

Further thematic blocks are related to the issues of the diplomatic protocol, i.e. to the basic elements of diplomatic and consular law, the characteristics of the rules governing foreign contacts (not only diplomatic and consular), the organisation of visits and meetings, the preparation and dispatch of invitations, participation in official and accompanying programmes, conducting negotiations and concluding agreements, a diplomatic ceremony, a flag protocol, placement of officials and guests and the order of speeches, organisation and operation of the foreign service in Poland and abroad (the Ministry of Foreign Affairs and bilateral and multilateral posts), awards and distinctions.

Then there are the other etiquette issues, also very important ones, such as organisation of parties for various occasions, rules for seating guests at the table, configuration of tables, duties of hosts and guests, culinary ritual, conversations and toasts, use of specific outfits and clothes for various occasions (informal clothes and formal

costumes), participation in dancing parties, as well as use of the car for business and private purposes, i.e. what car one should drive, how to seat the guests, how to get in and out of the car properly.

The substantive part of the work ends with a presentation of typical improper behaviour and gaffes, as well as advice on how to avoid them.

Contemporaneity is characterized by the fact that it readily makes use of centuries of tradition, adapting some of them to changing interpersonal relations. Thus, manners still define a man, according to the *manners make man* principle, and savoir vivre should be used in our professional and social life both on a daily basis and on special occasions.

Andrzej Szteliga

Étiquette professionnelle. Protocole diplomatique – Andrzej Szteliga

Résumé

Les bonnes manières ou les comportements éthiques sont fort importants dans les relations humaines en général, mais ils prennent une importance particulière dans les relations internationales et interétatiques à différents échelons. De modèles, surtout au niveau professionnel, peuvent servir les comportements diplomatiques qui constituent une compilation particulière de traditions historiques et de bonnes pratiques contemporaines se basant sur les règles juridiques et celles de mœurs.

Le livre *Étiquette professionnelle & Protocole diplomatique* de Andrzej Szteliga présente et décrit de façon accessible les principes classiques du savoir-vivre, de l'étiquette professionnelle et sociale, ainsi que les questions essentielles du protocole diplomatique et du service réalisé à l'étranger. Cela étant, sur bien des pages apparaissent des notions telles que : éthique, étiquette professionnelle, savoir-vivre, protocole diplomatique, service à l'étranger – expliquées théoriquement et présentées pratiquement. Le livre, en raison de son caractère d'un manuel universitaire, possède une valeur cognitive et éducative exceptionnelle, non seulement pour les étudiants, mais aussi pour les politiciens (en particulier les jeunes), les agents autogestionnaires, les fonctionnaires, les managers. Surtout que le texte de la publication est enrichi de nombreux photographies et dessins situationnels.

Dans le travail, on a présenté précisément les principes classiques du savoir-vivre, c'est-à-dire les questions concernant les salutations et les adieux, le procédé de faire la connaissance et de nouer des contacts ainsi que le rôle qu'y jouent les cartes de visite, de mener des conversations de couloir et de prononcer des discours officiels, l'art de la correspondance diplomatique, officielle et privée, la priorité d'âge dans les relations professionnelles et sociales, ainsi que la titulature employée dans différents milieux.

Les blocs thématiques subséquents sont liés aux questions du protocole diplomatique, c'est-à-dire aux éléments fondamentaux du droit diplomatique et consulaire, à la caractéristique des principes qui sont en vigueur dans les contacts internationaux (non seulement diplomatico-consulaires), à l'organisation des visites et des rendez-vous, à l'élaboration et l'envoi des invitations, à la participation aux programmes officiels et ceux les accompagnant, aux actions de négocier et de conclure des contrats, au cérémonial diplomatique, au protocole de drapeau, au placement des personnes officielles et des invités, ainsi qu'à l'ordre des interventions, à l'organisation et au fonctionnement du service étranger dans le pays et à l'étranger (ministère des Affaires étrangères et missions bilatérales et multilatérales), à l'attribution de distinctions et de décorations.

Ensuite, on a abordé d'autres questions liées à l'étiquette, aussi fort importantes, telles que : l'organisation de réceptions à différentes occasions, les principes de placer les invités à table, les configurations de tables, les obligations des hôtes et des invités, le rituel culinaire, les conversations et les toasts, les règles de porter des vêtements concrets à différentes occasions (vêtements informels et formels), la participation à la danse, mais également l'utilisation de la voiture à des fins officielles et privées, c'est-à-dire en quelle voiture devrait-on rouler, comment y placer ses invités, comment convient-il de monter dans le véhicule et en descendre.

La partie essentielle finit par la présentation de comportements et de faux pas inappropriés typiques et les conseils comment les éviter.

La contemporanéité se caractérise par le fait qu'elle puise volontiers dans les traditions multiséculaires tout en adaptant quelques-unes d'elles aux relations humaines changeantes. Il s'avère que les manières continuent à témoigner de la civilité de l'homme conformément au principe *manners make man*, et les règles du savoir-vivre même devraient être appliquées dans notre vie professionnelle et sociale, aussi bien au quotidien que durant les jours de fête.

Rysunki s. 124, 229, 225, 232, 233, 235, 236, 237, 238, 239, 243, 245, 251,
319, 320, 322 autor: Wojciech Pałęga

Zdjęcia s. 258, 259, 287 (górne prawe), 296 © Marta Kohler
Zdjęcia s. 260 © Łukasz Kobus
Zdjęcie s. 262 © Ireneusz Dorożański

Redakcja Katarzyna Kondracka

Projekt okładki Emilia Dajnowicz

Redakcja techniczna Małgorzata Pleśniar

Korekta Anna Sońta

Łamanie Bogusław Chruściński

Opieka redakcyjna nad wydaniem I poprawionym Joanna Zwierzyńska

Nota copyrightowa obowiązująca do 31.08.2022
Copyright © 2021 by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

Sprzysamy otwartej nauce. Od 1.09.2022 publikacja dostępna na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach
4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

Wersja elektroniczna monografii zostanie opublikowana w formule wolnego dostępu
w Repozytorium Uniwersytetu Śląskiego www.rebus.us.edu.pl

Szteliga, Andrzej
Etykieta zawodowa i protokół dyplomatyczny /
Andrzej Szteliga. Wydanie I poprawione. -
Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego,
2021

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail:wydawnictwo@us.edu.pl

<https://doi.org/10.31261/PN.3717>

ISBN 978-83-226-3372-4
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3373-1
(wersja elektroniczna)

Druk i oprawa:
Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9
71-063 Szczecin

Wydanie I poprawione. Arkuszy drukarskich: 21,25. Arkuszy wydawniczych: 19,5.
Publikację wydrukowano na papierze offset. kl. III 90 g. PN 3717. Cena 56 zł (w tym VAT).